

Clifford D. Simak
MASTODONIJA

Mokslinis fantastinis romanas ir apsakymas

Eisa Stylas paveldėjo ramią valdą šalia Vilou Bendo kaimelio. Kadangi buvo archeologas, ėmė kasinėti paslaptinę kraterį. Netrukus kyla įtarimas, kad daiktas kraterio dugne - patyręs avariją ateivių laivas. Juolab kad aplink namus ima šlaistytis kažkoks keistas padaras nežmogišku veidu. O vieną gražią dieną šeimininko šuo parvelka namo ką tik papjauto nedidelio dinozauro maitą...

Iš anglų kalbos vertė IRMINA DOMEIKIENĖ
Serija "Pasaulinės fantastikos Aukso fondas"

326 tomas. Serija įkurta 1990m.

Clifford D. Simak MASTODONIA

New York, Ballantine books, 1978

Copyright © by Clifford D. Simak, 1978

Cover art copyright © by Mark Harrison, 1988

Vertimas į lietuvių kalbą © leidykla "Eridanas", 2005

Elektroninė versija © Knygute.lt, 2010

Turinys

MASTODONIJA

ATVIRKŠTINĖ EVOLIUCIJA

MASTODONIJA

1.

Iš sapno mane išplėšė šiurpus šuns kauksmas. Tysojau užsimiegojęs, niekaip neįstengdamas prabusti ir pasijudinti.

Kambaryje pleveno pirmieji brėkšmos atšvaitai, ir toje menkoje šviesoje jau matėsi nutrintas, kandžių suėstas kilimas, atviros tualetu durys bei kabykla.

Pasukau galvą ir išvydau, jog greta sėdi Raila. Dar pagalvojau, kaip, dėl Dievo meilės, po tokios daugybės metų šalia manęs gali būti Raila. Pas-kui prisiminiau (nors mažumėlę miglotai), koku būdu ji čia atsidūrė.

Šuo vėl sustūgo iš skausmo ir baimės - šįsyk jau arčiau.

Vargais negalais išsiropščiau iš patalo, pastvėriau kelnes ir brūkštelėjau padais per grindis, vil-damasis aptikti šlepetes.

- Ten Bouseris, - paaiškinau Railai. - Tas pra-

keiktas kvailys šiąnakt apskritai neparsivilko namo. Maniau, jog nusivijo švilpiką.

Bouseris buvo pamišęs dėl švilpikų. Jei jau imdavosi darbo, niekaip negalėdavo nurimti. Manding, norėdamas ištraukti iš urvo švilpiką, Bouseris nusikastų iki Kinijos. Paprastai, nutraukdamas šuns kvailystes, jį parsivesdavau. Tačiau vakar čia pasirodė Raila, ir aš nebėjau ieškoti Bouserio.

Nupėdinau jį virtuvę ir išgirdau, kaip šuo inkščia anapus slenksčio. Atvėriau duris. Vargšelis tupėjo prie laiptų, o jo pasturgalyje tabalavo kažin koks medgalis. Padėjau ranką Bouseriui ant nugaros ir pagrėžiau šonu, norėdamas išsiaiškinti, kas gi ten. Pasirodė, jog medgalis - tai medinė strėlė, kurios antgalis smygso gyvūno šlaunyje. Bouseris gailiai inkštė.

- Kas nutiko, Eisa? - pasiteiravo Raila, stovinti tarpduryje.

- kažkas jį sužeidė, - atsakiau, - ir Bouseris parsitempė strėlę.

Ji keliais žingsniais priėjo artyn ir sukluo greta.

- Antgalis įsmigo tikrai iki pusės - strėlė vos lai-

kosi, - Raila ištiesė ranką, sugniaužė strėlytę ir staigiu judesiu ją išrovė.

Bouseris cyptelėjo, paskui sustūgo. Jis visas virpėjo. Paėmiau vargšelį ant rankų ir nusinešiau į virtuvę.

- Kambaryje ant kušetės mėtosi antklodė, - tariau Railai. - Atnešk ją, patiesime Bouseriui po šonu.

Tada atsigręžiau į šunį.

- Viskas gerai, seni, dabar tu namie, ir viskas bus gerai. Mes tavimi pasirūpinsime.

- Eisa!

- Ko, Raila?

- Čia Folsono antgalis, - moteris taip laikė strėlę, kad aš galėčiau ją matyti. - Kas galėtų sužeisti šunį Folsono antgaliu?

- Koks nors vaikiūkštis, - atsakiau. - Jie - maži pabaisos.

Raila papurtė galvą.

- Joks vaikiūkštis negalėtų žinoti, kaip pritaisyti šį antgalį. Ir apskritai nežinia, kaip tą daryti.

- Prašau, atnešk antklodę, - tariau.

Ji padėjo strėlę ant stalo ir nuėjo į kambarį. Grižusi sulankstė antklodę ir atsiklaupė, ketindama patiesti ją virtuvės kampe.

Paguldžiau Bouserį į naująjį guolį.

- Laikykis, vaikine, mes tave sutvarstysime. Nemanau, kad žaizda labai gili.

- Eisa, tu nesupranti. Arba negirdėjai, ką pasakiau.

- Girdėjau. Folsono antgalis. Tokius prieš dešimtį tūkstančių metų naudojo senovės indėnai. Aptiktas drauge su priešistorinio bizono kaulais.

- Ne vien tai, - tęsė moteris. - Kaldinimo būdas - priešistorinės technologijos ženklas.

- Taip, žinau. Nenorėjau sakyti, bet kodėl gi nepasakius? Matai, Bouseris yra šuo, keliaujantis laike. Kartą jis parsinešė namo dinozauro kaulų...

- Kam šuniui prireikė dinozauro kaulų?

- Nepainiok. Tai buvo ne seni kaulai. Ne suakmenėję. Ne vėjo nugairinti. Šviežutėliai kaulai, ant kurių dar kybojo grobio likučiai. Gyvūnas pasitaikė sulig šunimi, o gal mažumėlę didesnis.

Regis, Raila nesusidomėjo.

- Paimk žirkles ir nukirpk gaurus aplink žaidą.

Nuplausiu ją šiltu vandeniu. Kur vaistinėlė?

- Vonioje. Į dešinę nuo veidrodžio. - Kadangi ji pasigręžė eiti, aš šūktelėjau: - Raila!

- Taip? - atsiliepė moteris.

- Džiaugiuosi, kad tu čia.

2.

Ji išniro iš praeities - mažiausiai dvidešimties metų senumo praeities - tik vakar vakare.

Sėdėjau šezlonge priešais namą, po didžiuliu klevu, kai iš autostrados išnėrė automobilis ir šoniniu keliu pasuko čionai. Vangokai susidomėjau, kas gi ten galėtų būti. Tiesą sakant, nelabai tesusidžiaugiau perspektyva ką nors sutikti, kadangi per kelis pastaruosius mėnesius suvokiau, jog ramybę patiriu tik tada, kai būnu vienas, o kieno nors draugijoje visuomet jaučiu kažin kokį nepasitenkinimą.

Automobilis atriedėjo iki vartų, sustojo, ir iš mašinos išlipo jinai. Pakilau ir nuėjau pasitikti viešnios. Ji įėjo pro vartus ir taip pat ėmė žings-

niuoti man priešais. Įveikęs didžiąją tako dalį, galiausiai pažinau atvykėlę, toje lieknoje, madingai apsivilkusioje moteryje išvydau merginą, kurią pažinojau prieš dvidešimt metų. Ir netgi tada nebuvau visiškai tikras, jog tai ji; matyt, ilgi prisiminimų metai pavertė mane pernelyg jautriu, ir kiekvienoje žavingoje moteryje nuolat regėdavau Railą - tokią, kokia ji buvo prieš dvidešimt metų.

Sustojau, kai mus beskyrė tuzinas pėdų.

- Raila? - nepatikliai paklausiau. - Ar jūs - Raila Eliot?

Moteris irgi sustojo ir pažvelgė į mane iš mus skiriančio tuzino pėdų atstumo, tarsi taip pat nebūtų įsitikinusi, jog aš esu Eisa Stylas.

- Eisa, - galiausiai prabilo viešnia, - čia išties tu! Be abejo, tu! Girdėjau, kad esi šiuose kraštuose. Vienas iš senų mudviejų draugų pasakojo, kad tu čia. O aš maniau, jog pasilikai tame juokingame mažame koledže kažin kur Vakaruose. Taip dažnai apie tave galvodavau...

Raila šnekėjo žvaliai, tarsi neišmanydama, kaipgi dar paslėpti širdyje teberusenantį neryž-

tingumą.

Žengtelėjau jos link, ir dabar mudu stovėjome šalimais.

- Eisa, - pratarė moteris, - viskas buvo taip velnioniškai seniai.

Ji atsidūrė mano glėbyje, ir viskas rodėsi nerealu: moteris, kuri išlipo iš ilgos juodos mašinos tą Viskonsino vakarą po dviejų dešimtmečių. Joje sunkiai bepažinau jukią mergiotę, su kuria kartu dirbome Vidurio Rytuose, stengdamiesi įminti senovinio pilkapio paslaptis, nors iš tiesų tas pilkapis nebuvo labai svarbus. Aš kasinėjau, siojau, valiau, o ji rašė etiketes ir mėgino kaip nors identifikuoti visokiausias duženas bei kitokį priešistorinį šlamštą, sudėliotą ant ilgų stalų. Tas karštas ir dulkėtas sezonas buvo pernelyg trumpas. Mudu ištisas dienas triūsėme drauge, ir drauge miegodavome tomis naktimis, kai pavykdavo išvengti svetimų akių, nors į pabaigą, kiek atmenu, liovėmės slapstytis nuo kitų, kuriems iš tiesų beveik nerūpėjome. Tiesą sakant, jie mus vargiai pastebėdavo - galbūt iš mandagumo.

- O aš būčiau atsisakęs sutikti tave darsyk. Ži-

noma, galvojau apie tai, tačiau baiminausi, jog tokiu atveju galiu palūžti. Man teko tikinti save, jog tu viską pamiršai, jog nė nesistengsi pasimatyti su manimi dar kartą. Baiminausi, kad gali būti mandagi, ir tiek, kad mudu persimesime kokiomis nors kvailomis pompastiškoms frazėmis, ir tatai bus galas, o aš nenorėjau, kad galas būtų toksai. Žinai, troškau, kad prisiminimai išliktų. Maždaug prieš dešimtį metų man pranešė, kad tu užsiėmei kažkokiu verslu, o paskui visi tavo pėdsakai dingo.

Raila apsikabino mane ir atlošė galvą bučiniui, ir aš bučiavau ją ne tiek su jauduliu, kurį pajutau vėlei, kiek su giliu dėkingumu už tai, kad mudu vėl drauge.

- Aš vis dar užsiimu verslu, - tarė moteris. - Galima sakyti, jog tai eksportas-importas, tačiau, tiesą pasakius, ketinu jį mesti.

- Kodėl mudu čia stovim? Prisėskime po medžiu. Labai maloni vieta. Čia praleidau daugybę vakarų. Nori, paruošiu ko nors užvalgyti ir išger-ti?

- Vėliau, - atsakė jinai. - Čia taip ramu.

- Tyla, - tariau aš. - Čia gera ilsėtis. Ko gero, stovyklą taip pat galima vadinti ramia vieta, bet ši - visai kitas reikalas. Čia praleidau beveik ištisus metus.

- Palikai universitetą?

- Ne, pasiėmiau kūrybines atostogas. Norėjau parašyti knygą, bet neparašiau nė puslapio, nors ir ketinau. Kai atostogos baigsis, aš, galimas daiktas, išeisiu iš universiteto.

- O kaip vadinasi ši vieta? Ar čia Vilou Bendas?

- Vilou Bendas - nedidelis miestelis pakelėje. Pravažiavai jį, keliaudama čionai. Anksčiau ten gyvenau. Mano tėvas turėjo parduotuvę miestelio pakraštyje - jis prekiavo įranga fermoms. O ši ferma, šitie keturiasdešimt akrų žemės, anksčiau priklausė Striterių šeimai. Šita ferma - viena iš tų vietų, kur anksčiau klajodavau su savo draugais. Striteris turėjo daugmaž mano amžiaus sūnų. Regis, tą vaikiną vadino Hugu, jis buvo vienas iš mūsų šutvės.

- O tavo tėvai?

- Tėvas išvyko prieš keletą metų. Persikėlė į Ka-

liforniją. Ten gyvena tėvo brolis, o pakrantėje - mamos sesuo. Parvažiavau čionai prieš penketą metų ir nusipirkau fermą. Ne sugrįžau, kaip galėjai pagalvoti, prie gimtųjų šaknų, nors ši vieta, Vilou Bendas ir aplinkinės vietovės žadina laimingus prisiminimus.

- Bet jeigu tu negrįžai prie savo šaknų, tai kodėl pasirinkai Vilou Bendą ir būtent šią fermą?

- Čia slypi kai kas, kas kvietė mane atgalios. Privalėjau sugrįžti ir surasti TAI. Jei tau bus įdomu, vėliau papasakosiu. O dabar verčiau papasakok apie save. Kaip gyveni? Ką veiki? Sakei, užsiimi verslu?

- Teisybė. Užsiėmiau prekyba, pardavinėjau kasinėjimų radinius. Pradėjau nuo trupučio, paskui verslas išsiplėtė. Iškasenos ir kulto atributai - svarbiausias mūsų akcentas, nors mažumėle paprekiuojame ir padirbtais akmenimis bei kitokiais niekais. Jei negaliu būti archeologe ar paleontologe, taip bent jau naudojuosi tuo, ko mane mokė. Iš pradžių pardavinėjome geras mažųjų dinosaurų kaukoles, puikius trilobitus ir uolų nuoskilas su žuvų įspaudais. Nustebtum sužinojęs, kiek

iš tiesų galima gauti už gerą medžiagą - ir netgi už nelabai gerą. Prieš keletą metų per dalykinius priešpiečius kažkam dingtelėjo mintis, jog galima būtų pjaustyti dinosauro kaulus, užlieti juos plastiku ir pardavinėti kaip suvenyrus. Šią užduotį patikėjo man. Žinai, kaip gauname dinosauro kaulus? Arizonoje yra kaulinis sluoksnis. Kasame jį buldozeriu ir sprogdiname. Šimtus tonų kaulų supjaustėme kubeliais. Neketinu tau sakyti, jog bent kiek dėl to gėdijuosi - anaipol. Ir nevalia sakyti, jog mūsų veikla prieštaravo įstatymui. Viskas buvo teisėta. Žemė - mūsų nuosavybė, įstatymų mes nepažeidžiame. Bet niekas net neįtaria, kiek išties neįkainojamų iškasenų sunaikinama šio proceso metu.

- Ko gero, - tariau. - Bet iš viso to galima daryti išvadą, jog archeologams ir paleontologams iš jūsų veiklos maža naudos.....